

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

20.01.2025

Arvamus karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse (nn nõusolekuseaduse VTK) kohta

Täname võimaluse eest esitada Eesti Inimõiguste Keskuse seisukohad nõusolekuseaduse väljatöötamiskavatsusele. Ühtlasi soovime tunnustada justiitsministeeriumi põhjaliku ja sisuka kaasamisprotsessi eest, mis on VTK valmimisele eelnenud. Ministeerium on pakkunud arvukalt kaasarääkimise võimalusi vabaühendustele ja erialaspetsialidele, mille tulemusena on valminud dokument põhjalik ja tõenduspõhine.

Naiste haavatav olukord ja kaitse seksuaalvägivalla eest

Seksuaalvägivalda võivad kogeda kõik inimesed, olenemata soost, seksuaalsest sättumusest, vanusest või taustast. Samas näitavad uuringud ja statistika, et tegemist on vägivallavormiga, mille ohvritest enamik on naised. VTK viitab Justiitsministeeriumi andmetele tuginedes samuti, et Eestis moodustavad täisealise kannatanuga kontaktsete seksuaalkuritegude puhul kannatanutest lõviosa naised: 2023. aastal oli üheksa kannatanut kümnest naised.

Naiste suuremat haavatavust seksuaalkuritegude puhul soodustavad ajaloolised tavad, ühiskondlikud soorollid ja muud tegurid. Näiteks näitas 2022. aasta uuring¹, et 25 protsenti Eesti naistest on majanduslikult sõltuvad oma abikaasast või elukaaslasest. Seksuaalvägivalla korral tuleb naisohvrite puhul arvesse võtta ka nende vanusest ja/või füüsilisest seisundist tulenevat positsiooni. Seda kõike on oluline mudelite kaalumisel arvesse võtta.

Jah-mudeli kohaselt eeldatakse, et ohver on andnud selgesõnalise nõusoleku, mis võimu-, sõltuvus-, ohu- või muudes ootamatutes olukordades võib olla keeruline. Kuigi see puudutab eriti naisi, võib ka haavatavas olukorras meestel või mittebinaarsetel inimestel olla nimetatud olukordades keeruline oma ei-d selgelt väljendada.

Erialakirjandusest on teada, et "ei" ütlemine võib vägivalla kasutamist hoopiski esile kutsuda. Samuti võib see olla keeruline olukordades, kus ohver on tarvitanud alkoholi või mõnuaineid. Lisaks räägib jah-mudeli kasuks naistearstide ja ekspertide poolt selgitatud ja ühiskondliku debati raames kinnitust leidnud tõik, et 70% seksuaalvägivalla ohvritest ei ole võimelised aktiivset vastupanu osutama (tardumisreaktsioon ehk tooniline liikumatus).

Stereotüübid ja ühiskondlikud hoiakud

Seksuaalne enesemääramisõigus on üks inimese olulisemaid põhiõigusi, mille rikkumine on tihedalt seotud ühiskondlike hoiakute ja tavadega. Inimõigustest lähtudes on seksuaalsuhetes

---

¹ SEB panga uuring finantskäitumisest Baltimaades, 16.05.2022 <https://www.seb.ee/foorum/pressiuudised/veerand-estti-naistest-oma-elukaaslasest-majanduslikult-soltuvad>

määrava tähtsusega vabatahtlikkus ja partnerite võrdsus suhetes tehtavate otsuste juures. Inimõiguste kaitse organisatsioonina peame oluliseks hinnata seaduste ja kavandatavate seaduste mõju inimõiguste arengule Eestis. Kahel erineval mudelil ongi potentsiaalselt erinev mõju inimõigustele ja võrdõiguslikkuse austamisele.

Nii toetab ei-mudel pigem stereotüüpi, kus suhtes domineerib mees, samal ajal kui jah-mudel arvestab mõlema osapoole soove, tugevdades seeläbi võrdõiguslikkuse põhimõtet Eesti ühiskonnas. VTK-s tuuakse samuti välja, et kaasamisprotsessis osalenud ekspertide arvates ennetab jah-mudel seksuaalrännakuid ning muudab hoiakuid, nagu oleks kellelgi õigus nõuda või eeldada seksi.

Ühiskondlikud hoiakud kujunevad teatavasti pikema aja jooksul, mistõttu võib osutada keeruliseks saavutada muutusi üksnes karistusõiguse muutmisega. Planeeritav jah- mudel ei looks samas olukorda, kus karistusõigus vastanduks ühiskondlikele hoiakutele, vaid tugevdaks trendi, mille kohaselt Eesti inimesed toetavad põhimõtet, et seksuaaltegevuseks on vajalik konsensus. Ka hiljutise riigi poolt tellitud ohvriuringu² kohaselt toetavad üheksa Eesti inimest kümnest väidet, et seksuaaltegevustes peaksid mõlemad osapooled veenduma, et partner on selle tegevusega nõus.

Eelpooltoodut arvesse võttes toetab SA Eesti Inimõiguste Keskus jah-mudeliga edasi liikumist ning vajalikke muudatusi karistusseadustikus. Jah-mudel vastab ka Istanbuli konventsioonile, edastades lisaks inimõiguste kaitsele Eestis rahvusvahelise sõnumi, mis rõhutab soolise võrdõiguslikkuse ja seksuaalse enesemääramise kui oluliste inimõiguste põhimõtete tähtsust kogu maailmas.

Lugupidamisega

Egert Rünne
juhataja

---

² Uuring ei ole arvamuse kirjutamisel hetkel avaldatud, info uuringu ja tulemuste kohta saadud VTK-st.